

RPO zwraca się do Premiera RP o upowszechnienie tzw. Zasad Mendeza

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do premiera Mateusza Morawieckiego o jak najszerze upowszechnienie wiedzy o opracowanych pod auspicjami ONZ wytycznych, dotyczących zasad przesłuchań, tzw. Zasad Mendeza. Dokument ONZ ma zastosowanie do funkcjonariuszy i urzędników wszystkich służb i instytucji gromadzących informacje, nie tylko do organów ścigania i instytucji wymiaru sprawiedliwości.

Chodzi o uświadomienie funkcjonariuszom, że tortury, przymus psychologiczny i zmuszanie do przyznania się do winy, są nieefektywne, szkodliwe dla ustalenia prawdy i autorytetu wymiaru sprawiedliwości.

Takie metody mogą prowadzić do podawania fałszywych informacji lub przyznawania się do niepopelnionego przestępstwa - a to oznacza skazanie niewinnego i bezkarność sprawcy.

Zasady Mendeza promują skuteczne, etyczne i nieprzymusowe przesłuchiwanie, skoncentrowane na zasadach domniemania niewinności i dążeniu do prawdy.

17 maja 2021r. opublikowano międzynarodowe wytyczne ws. sposobu prowadzenia przesłuchań, rozpytań i gromadzenia informacji przez przedstawicieli władzy publicznej pt. „Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering”. Prace nad tym dokumentem zapoczątkował w 2016 r. prof. Juan E. Méndez, ówczesny specjalny sprawozdawca ONZ ds. tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dokument nazywany jest od nazwiska pomysłodawcy - Zasadami Mendeza).

Opowiedział się on za opracowaniem uniwersalnego protokołu określającego zestaw standardów i wytycznych dotyczących metod przesłuchań i rozmów. Chodziło o model promujący skuteczne, etyczne i nieprzymusowe przesłuchiwanie, skoncentrowany na zasadach domniemania niewinności i dążeniu do prawdy. Dzięki temu państwa nie tylko zwiększą stopień zgodności metod przesłuchiwania ze standardami praw człowieka, ale także skuteczność w przeciwdziałaniu przestępczości.

Prace nad protokołem rozpoczęło ponad 80 ekspertów - praktyków z 40 krajów, z zakresu m.in. psychologii sądowej i śledczej, medycyny sądowej, kryminalistyki, kryminologii, prawa, pracy policyjnej, bezpieczeństwa narodowego.

Dokument ma charakter innowacyjny i fundamentalny. Jego myślą przewodnią jest próba zainicjowania procesu zmiany sposobu myślenia i działania funkcjonariuszy służb państwowych i urzędników poprzez uświadomienie, że tortury i inne formy niewłaściwego traktowania opierające się na przymusie i zmuszaniu do przyznania się do winy, są nieefektywne, szkodliwe dla ustalenia prawdy i autorytetu wymiaru sprawiedliwości oraz instytucji państwa. Mają też wpływ na rzetelność i profesjonalizm personelu.

Zasady Mendeza dowodzą, że tortury i przymus psychologiczny zmierzający do uzyskania przyznania się do winy są nieskuteczne. Mogą wręcz doprowadzić do efektu odwrotnego od zamierzonego - podawania fałszywych informacji lub przyznawania się do niepopelnionego przestępstwa. A to oznacza skazanie niewinnej osoby i bezkarność faktycznego sprawcy.

Ponadto metody przesłuchań oparte na przymusie są częstą konsekwencją słabych technik przeprowadzania wywiadów. Zasady te, bazujące na olbrzymim doświadczeniu praktyków, proponują konkretną alternatywę dla metod prowadzenia przesłuchań i rozmów. Pozwoli to funkcjonariuszom organów władzy publicznej na zwiększenie efektywności ich pracy, przy pełnym poszanowaniu

godności i praw człowieka.

Zasady Mendeza zawierają wskazówki dotyczące prowadzenia wywiadów bez przymusu w oparciu o rozmowę opartą na relacji. Akcentują rolę domniemania niewinności, uzyskiwania wiedzy i dowodów w oparciu o wiedzę naukową, wykorzystywanie nowych technologii (w tym zapisów audio-wideo), strategię i taktykę zadawania pytań. Wskazują na potrzebę analizy błędów, konieczność rozwoju zawodowego funkcjonariuszy w postaci specjalistycznych szkoleń i budowy odpowiedniej kultury instytucjonalnej. Skupiają się też na podstawowych zabezpieczeniach proceduralnych dla osób przesłuchiwanym.

W ocenie RPO zasady te stanowią fundamentalny dokument dla przeciwdziałania torturom w Polsce i powinny być stałym elementem kształcenia funkcjonariuszy i urzędników publicznych oraz punktem odniesienia dla władz.

Dlatego Adam Bodnar zwraca się do premiera o upowszechnienie wiedzy o Zasadach Mendeza wśród podległych resortów i opinii publicznej, a także włączenia ich do szkoleń. RPO widzi też potrzebę przetłumaczenia dokumentu i udostępnienia go podległym resortom i opinii publicznej dla celów edukacyjnych i szkoleniowych.

Na podstawie art. 1 ust. 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rzecznik wykonuje funkcję krajowego mechanizmu prewencji tortur. Zgodnie z powierzonym mandatem, Rzecznik ma prawo formułowania pod adresem władz rekomendacji, w celu zminimalizowania ryzyka wystąpienia tortur i innych form okrutnego traktowania.

[\(czytaj informację na stronie Biura Rzecznika Praw Obywatelskich\)](#)

[\(czytaj pismo RPO do Premiera RP\)](#)

[\(czytaj Zasady Mendeza w j. angielskim\)](#)